

Pekka Wahlstedt

Vanha ja uusi valta eli vastaus kysymykseen: Miksi nykyään on niin vaikea olla radikaali?

Perinteisesti valta on nähty jonakin kielteisenä, rajoittavana ja pakottavana mahtina. Esimerkiksi 60- ja 70-luvun radikaalit hahmottivat vallan tällaiseksi ylhäältäpäin holhoavaksi ja vahtivaksi vallaksi. Kovaääninen rockmusiikki, villi ja kahlitsematon seksuaalisuus, huumeet ja ekstaattiset elämykset ylipäänsä olivat asioita, jotka valta halusi kieltää ja tarjota tilalle tylsää ja jäykkää "virkamiesmäisyyttä", ylhäältä asetettuja sääntöjä ja normeja.

Nyt kuitenkin tämän perinteisen valtakäsityksen kannattajat voivat huoahata helpotuksesta: parin viimeisen vuosikymmenen aikana vanha valta on alkanut vihdoinkin väistyä: rock soi jopa suuryritysten juhlassa, seksiä saa harjoittaa vapaasti, punkkareita ja hippejä näkyy mainoksissakin, ja myös mustat, homot, naiset ja muut erikoiset vanhan vallan marginalisoimat ihmisryhmät ovat alkaneet nousta piiloistaan, yritykset pyrkivät eroon vanhanaikaisesta pyramidimallista ja korostavat demokraattista verkkomallia ja tiimejä jne.

Näyttää siis siltä, että kaikki on hyvin: valta alkaa olla niiden käsissä, jotka ennen olivat sen nöyriä alamaisia, ylhäältä alas suuntautuneen vallan tarina näyttää lähestyvän loppuaan. Valta ja rangaistukset nähdään nykyään paljolti vain välttämättömänä pahana, ja niitä käytetään lähinnä vain henki- ja omaisuusrikosten yhteydessä.

Ilo kuitenkin jää lyhyeksi, kun perehtyy asiaan tarkemmin ja syvemmin. Valta ei ole hellittänyt otettaan yksilön ympäriltä, se on vain muuttanut muotoaan: muuttunut moninaisemmaksi ja tuottavammaksi, näkymättömämmäksi ja kasvottovammaksi, ja näin sitä on paljon vaikeampi huomata ja tunnistaa kuin vanhaa keskitettyä ja räikeän näkyvää valtaa. Ja paradoksaalisesti juuri tämä vallan muuttuminen piileväksi ja näkymättömäksi merkitsee samalla sitä, että sen ote ihmisistä on tullut entistäkin tiukemmaksi ja totaalisemmaksi.

Kutsun tätä valtaa uudeksi vallaksi, tarkemmin sanoen rahavallaksi. Nähdäkseni juuri raha on asia, joka toimii hyvin erilaisten peruseriaatteiden mukaan kuin vanha valta. Vanha valta oli ”kirkollista” tai ”feodaalista” luonteeltaan, ja se alkoi tehdä kuolemaa samoihin aikoihin kuin jumalakin. Sen tilalle alkoi nousta rahavalta, joka on saavuttamassa huipuaan juuri nyt uuden vuosituhannen alussa, ja ilmeisesti se vain jatkaa voittokulkuaan. Nimenomaan rahan logiikka on tuottavaa ja positiivista. Rahan logiikka ei toimi jyrkkien toisistaan erotettujen vastakohtaisuuksien tasolla, vaan raha on positiivisuudessaan ja tuottavuudessaan periaatteessa kaiken salliva ja kaikki vastakohtaisuudet itseensä sulauttava mahti. Samoin rahan luonne on liikkuva ja virtaava: raha ei asetu todellisuuden yläpuolelle ja pyri hallitsemaan todellisuutta yhdestä kiinteästä pisteestä käsin, kuten vanha valta teki, vaan se virtaa todellisuuden läpi, on panteistista luonteeltaan, ja näin se samalla luo ja pitää yllä moninaisuutta ja erilaisuutta. Toki valta vielä nykyäänkin käyttää varsin kovakouraisia otteita asemansa taatakseen, mutta se pyrkii piilottamaan väkivaltaisuutensa rahan positiivisuuden taakse ja tarttuu aseisiin vasta silloin kun on pakko.

60- luvun ja 70-luvun radikalismi taisteli vanhaa valtaa ja sen jäänteitä vastaan ja samalla edisti uuden voimakkaasti nousevan rahavallan asiaa, vaikka vastustajat eivät sitä itse huomanneetkaan, vaan luulivat taistelevansa vapaan vallattomuuden puolesta. Samoin postmoderni vallan purkamisen kohdistui/kohdistuu vanhaan valtaan, ja sen moninaisuuden ja erilaisuuden puolustaminen asettuu edistämään rahavallan pyrkimyksiä. Ilmankos meidän aikamme ihmistä kutsutaankin ”postmoderniksi ihmiseksi”. Rahavalta ei tuomitse postmodernin esiin nostamaa ja kannattamaa ”toiseutta”, vaan osaa käyttää ”toisia” tehokkaasti hyväkseen.

Asian varsinainen ydin ja samalla ongelma on se, että rahaa ja rahavaltaa, toisin kuin vanhaa valtaa, on tämän positiivisuuden, kaikkensallivuuden ja kaikkialla virtaavuuden

takia hyvin vaikea vastustaa ja purkaa. Tästä johtuu kirjoitukseni otsikon kysymyslause: miksi nykyään on niin vaikea olla radikaali ja miksi vanhat radikaalit ovat riisuneet aseensa ja astuneet mukaan rahavallan kuvioihin?

Vanha valta ja sen kieltävä dialektiikka

Vanha valta on näkyvää, keskitettyä ja kieltävää. Klassisin esimerkki tästä on herran ja orjan välinen suhde. Orja on näkyvin ja konkreettisin sitein ja kahlein kiinnitetty herransa vetojuhdaksi kuin hevonen. Herra seisoo ylpeänä kärryillä, piiskaa ja komentaa orjaa, ja tämä vetää vastahakoisesti herran kärryjä. Samalla orja on kuitenkin kiusallisen tietoinen omasta alistusasemastaan ja yrittää keksiiä keinoja, joiden avulla pääsisi irti ikeestään.

Juuri tämä vallan näkyvyys, keskittyneisyys ja dikotomisuus mahdollistaa ja saa aikaan sen, että orja pystyy nousemaan ja nousee kapinaan herraansa vastaan. Juuri kieltämällä ja rajaamalla näkyvästi orjan olemista ja toimintaa, herra samalla tietämättään ruokkii ja provosoi tämän kapinamieltä ja vapaudenkaipuuta: herättää orjassa mielikuvia tilanteesta tai yhteisöstä, jossa kiellot ja kahleet ovat kirvonneet, herra pudotettu valtaistuimeltaan ja vapaus otettu omiin käsiin. Käsitukset ja haaveet vapaudesta, tasa-arvoisuudesta ja vallattomuudesta voivat nousta ja muotoutua ainoastaan vastakohtiensa vallan, epätasa-arvoisuuden ja epävapauden kautta: ainoastaan vahvojen rajojen vetämisen välityksellä voi herätä tietoisuus ja kaipuu ylittää ja kumota nuo rajat ja esteet.

Vanha valta ei operoi pelkästään edellä esitellyllä käytännöllisellä ja toiminnallisella tasolla, vaan se rajaa todellisuutta myös maailmankuvallisesti. Vanhaan valtaan liittyy aina jokin tietty maailmankuva ja tästä maailmankuvasta kohoava moraalit. Malliesimerkkinä toimii kristinusko tarkasti rajattuine todellisuuskäsityksineen ja moraalinormeineen. Samoin tällä maailmankuvallisella tasolla valta itse tuottaa kieltämällä itsestään omat toisinajattelijansa. Esimerkiksi kristinusko on seksuaalisuuden kieltämisellä synnyttänyt nykyisen seksuaalisuuden ylikorostamisen niin teoreettisella (esim. Freud) kuin käytännölliselläkin tasolla. Toisin sanoen, kun ennen piti hampaat irvessä pidättäytyä seksuaalisista nautinnoista ja syvästi hävetä, jos oli niihin sortunut, nykyään asiat ovat täysin päinvastoin: ihmisen tulee mahdollisimman nuorena hankkia mahdollisimman paljon kokemuksia, ja jos joku ei ole näin menetellyt, hän joutuu helposti ivan ja pilkan kohteeksi.

Tällaisen kieltävän dialektiikan mukaisesti vanha valta on toiminut sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla, ja tämän vuoksi vanhan vallan historia onkin erilaisten vallankumousten historiaa. Kaavamaisesti voisi tiivistää, että mitä jyrkempiä ja tiukempia rajoja valta pystyttää yksilön ympärille ja mitä enemmän ja voimakkaammin se alistettuja uhkailee, sitä suuremman vapaudenkaipuun se heissä herättää ja sitä voimakkaammat vastareaktiot se heissä provosoi. Selvää on myös se, että vanha valta ei itse ole tätä huomannut, muutenhan se olisi toiminut toisin. Näin vanha valta on itse tiedostamattaan kaivanut maata omien jalkojensa alta ja synnyttänyt omat vihollisensa ja haudankaivajansa omasta kohdustaan.

Uusi rahavalta ja sen myöntävä dialektiikka

Uusi rahavalta sen sijaan on edellisen oivaltanut ja toimii hyvin erilaisten periaatteiden mukaisesti. Nykyään julistetaan kovaan ääneen, että meidän postmoderni aikakautemme on siirtynyt vallasta vallattomuuteen ja sallivuuteen: enää ihmisiä ei haluta pitää kepin avulla kurissa ja järjestyksessä eikä tukeutua mihinkään yhteen ja muuttumattomaan maailmankuvaan, vaan jyrkät ja jäykät hierarkiat pyritään purkamaan, ja nykyihmisellä voi olla useita erilaisia maailmankuvia, joita hän vaihtaa ja joilla hän leikkii samastumatta niistä mihinkään. Nykyisin puhutaankin esimerkiksi vanhoista kommunisteista hieman alentavaan ja pilkalliseen sävyyn tulisieluisina ”aatteenmiehinä”, jota pitävät kynsin hampain kiinni jostain yhdestä ja ainoasta maailmankuvasta.

Mutta tämä postmoderni yhteiskuntamme on nähdäkseen vielä vahvemmin vallassa kiinni kuin vanha valta. Uusi valta vain on peruslogiikaltaan sellaista, että sitä on hyvin vaikea tunnistaa ja arvostella. Rahavalta on oivaltanut miten jäykkä, kömpelö ja toimimaton vanha valta ylhäältäpäin johdetussa byrokraattisuudessaan oli. Se ei toimi kieltämisen logiikan mukaisesti, vaan myöntäminen on sen uusi ase, jolla se kykenee väistämään ja tekemään tyhjäksi vastustajiensa hyökkäykset. Se ei vanhan vallan tapaan halua kieltää, vihata ja heittää tyrmään vihollisiaan vaan pyrkii vaientamaan heidät myöntämällä, ottamalla heidät sisään kuvioihinsa ja rakastamalla heidät kuoliaaksi. Ja vasta jos tämä myönteisyys ei toimi, se laittaa sotakoneet liikkeelle. Tämän ymmärtämiseksi on tarpeen tarkastella lähemmin rahan olemusta ja toiminta-periaatteita.¹

Raha

Georg Simmel toteaa mainiossa *Rahan filosofia* -teoksessaan, että rahan olemus on sellainen, että sillä ei ole olemusta: rahalla ei vanhan vallan tapaan ole minkäänlaista kiinteää ja keskitettyä keskusta, pysyvää ja selkeästi rajattua olemusta, josta käsin se ihmisiä ja yhteiskuntaa hallitsisi. Simmel vertaa rahaa kiinteän aineen sijasta nesteisiin: rahan olemus tai epäolemus on juoksevuus, virtaavuus ja joustavuus, ja näin se suosii erilaisuutta ja moninaisuutta. Täten se ei myöskään hallitse ihmisiä ja yhteiskuntaa jostakin kaukaa ja korkealta, ei holhoa ihmisiä ulkoapäin jostain tietystä pisteestä käsin. Raha on juoksevuudessaan ja joustavuudessaan sekä ylhäällä että alhaalla, liikkuu kaikkialla ja ulottaa lonkeronsa joka soppeen. Raha muodostaa vanhan vallan pistemäisen ja kiinteän keskuksen sijasta monimutkaisen ja jatkuvasti muuttuvan suhdeverkoston, jonka keskuksat ovat hajaantuneet koko yhteiskuntaan ja pitävät ihmiset ja yhteiskunnan alituisessa dynaamisen liikkeen tilassa.

Mutta koska raha itsessään on suhdejärjestelmä eikä ”olio”, se on täysin muodoton ja tyhjä kaikista sisällöllisistä tekijöistä. Raha on kuin jokeri korttipelissä: se ei itsessään ole mitään, mutta juuri tämän vuoksi se kykenee yhdistymään ja kietoutumaan yhteen minkä tahansa sisällöllisen asian kanssa. Näin se ei myöskään ole dikotominen luonteeltaan, ei halkaise vanhan vallan tavoin maailmaa, ihmisryhmiä ja maailmankatsomuksia selkeästi rajattuihin ja toisiaan vastaan taisteleviin vastakohtaisuuksiin, ei erota ”hyvää” ja ”pahaa” toisistaan, vaan päinvastoin kutoo erilaisia yhteyksiä niiden

välille ja imee ne itseensä. Raha ei välitä siitä, oletko nainen, homo, hippi, punkkari tai kommunisti; rahalle kelpaa periaatteessa kaikki, se pyrkii vetämään kaiken sisälle verkostoihinsa, laittamaan kiertoon ja kääntämään edukseen... Ja juuri tämä rahan panteistinen erilaiset vastakohtaisuudet itseensä sulauttava kyky tekee siitä näennäisesti neutraalin, näkymättömän ja niin vaikeasti vastustettavan mahdin.

Rahavallan nousu

Edelliset luonnehdinnat saattavat näyttää hieman abstrakteilta sellaisinaan, joten sovellan niitä seuraavaksi yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja havainnollistan niitä esimerkeillä. Parhaat esimerkit löytyvät 1960–2000-luvuilta; silloin raha alkoi nousta voimakkaasti esiin ja saavuttaa valta-asemaansa, joka näyttää vahvistuvan koko ajan.

60-luku oli varsinaista vallankumousten kulta-aikaa lännessä. Silloin etupäässä nuorisoi nousi liput liehuen vastustamaan vallan asettamia rajoja ja sääntöjä monella eri tasolla. Vastustettiin armeijaa ja sotaa, puolustettiin värillisten oikeuksia, ravisteltiin sovinnaisia pukeutumis- ja käyttäytymismalleja, räjäytettiin musiikkia rajoittavia esteettisiä arvoja jne. Pitkät tukat hulmuten, seksiä avoimesti ja vapaasti harjoittaen ja erilaisia huumeita nauttien nuorisoi marssi koiväänisen rockmusiikin säestämänä vanhoja arvoja vastaan. Samoin punkliike 70-80-luvuilla sai raadollisella ja hyökkäävällä musiikillaan, hurjilla kampauksillaan, nahkatakkeillaan, rikkireivityillä housuillaan ja poskipieleen pistetyillä haka-neuloillaan vallan takajaloilleen. Mihin maailma on menossa, nuorisoi elää kuin viimeistä päivää, eikä mikään näytä olevan sille pyhää, siunaili vanha valta kauhistuneena, kun ensin hipit ja sitten punkkarit ravistelivat sen asettamia tiukkoja sovinnaisuussääntöjä ja moraalinormeja.

Nämä kapinalliset suuntautuvat ensi sijassa vanhaa valtaa vastaan. Sehän operoi jyrkillä ylhäältäpäin asetetuilla rajoituksilla ja säännöillä. Vanha valta ikään kuin itse tuotti nämä liikkeet kieltämällä ja torjumalla ne asiat, joita nämä liikkeet korostivat ja kärjistivät.

Esimerkiksi punk oli kaikessa liioitellussa rähjäisyydessään ja renttumuaisuudessaan kärjistynyt antiteesi vanhan vallan tiukalle ja pintakiillotetulle sovinnaisuudelle. Ja kun vanha valta nousi voimakkaasti vastustamaan ja yritti karkottaa hippejä ja punkkareita takaisin kellariloukkuihinsa, taisteilu vain yltyi ja kiihtyi. ”Mitä enemmän nostatte kohua, sitä enemmän lapsenne rakastaa mua...”, kiteytti Eppu Normaali -yhtye asian ”Rääväsuuta ei haluta Suomeen” -kappaleessaan. Tämä laulu oli suunnattu vanhaa valtaa vastaan, kun se 70-luvun lopulla järjestyshäiriöiden ja mellakoiden pelossa esti Sex Pistols -yhtyeen Suomen vierailun.

Mutta vaikka hipit ja punkkarit vastustivat myös rahaa ja rikkautta, he nähdäkseen samalla huomaamattaan avittivat rahavallan nousua. Itse he eivät tätä tiedostaneet, koska he eivät, osanneet erottaa vanhaa valtaa ja rahavaltaa toisistaan, vaan näkivät rahavallankin rajoittavana ja moralisoivana mahtina. Ja tästä koitui kohtalokkaita seurauksia, jotka vasta nyt ovat tulleet selkeästi näkyviin. Rahavalta nimittäin sekini oli ja on vanhaa valtaa vastaan. Vanha valta rajasi ja moralisoi asioita liikaa siten, että myöskään raha ei päässyt toteuttamaan olemustaan tai epäolemustaan vapaasti, vaan törmäsi tavan takaa vanhan vallan maailmankatsomuksellisiin ja moraalisiin muu-

reihin. Näin hipit ja punkkarit vanhan vallan pystyttämiä raja-aitoja kaataessaan toimivat tahtomattaan myös rahan asian ajajina; heidän pioneerityönsä raivasi samalla taustalla vaanivalle rahavallalle elintilaa ja avasi sille kentän, jolla se pystyi toteuttamaan mahdollisuuksiaan esteettä.

Peruslähdekohta on siinä, että tyhjyydessään ja olemuksettomuudessaan raha kykeni vetämään niin hipit kuin punkkaritkin sekä muut vanhan vallan sortamat marginaaliryhmät, kuten mustat, naiset ja homot, mukaan kuvioihinsa ja ottamaan kaiken hyödyn irti heidän kapinastaan. Rahalla ei muodottomuudessaan ole mitään maailmankatsomuksellista ja moraalista syytä syrjiä näitä marginaaliryhmiä, vaan päinvastoin se pystyy lisäämään ja laajentamaan valtaansa liittoutumalla pelikorttijokerin tavoin näiden kanssa. Esimerkiksi monet rockyhtyeet ovat nykyisin miljonäärejä ja voivat soittaa jopa suuryritysten juhlissa, kovaa hintaa vastaan tietysti. Rolling Stones, tuo 60-luvulla vanhan vallan ehkä kiihkeimmin vihaama yhtye, joka oli kuuluisa röyhkeydestään, epäsiisteydestään, naisjutuistaan ja ennen kaikkea ylettömästä huumeiden käytöstään, on nyt yksi maailman rikkaimmista yhtyeistä ja pyörii suurrikkaiden seurapiireissä kuin kotonaan. Tai Suomessa Hector saapui valtavan suosion saaneeseen Mestarit Areenalla -konserttiin kullatulla loistoautolla laulamaan menestyssävelmänsä ”Lumi teki enkelin eteiseen”, laulun, jossa puolustetaan köyhiä ja arvostellaan kapitalismia. Ja hyvätuloiset vanhat fanit kaatoivat hurraten vain lisää rahaa hänen pankkitililleen. Samoin esimerkiksi erilaisista seksuaalivähemmistöistä on tulossa kovaa vauhtia suoranaisia muoti-ilmiöitä. Heille valmistetaan vain heille soveltuvia erikoisvarusteita ja -vaatteita, mikä merkitsee aivan uudenlaisten yritysten nousua markkinoille. Tai vielä yksi esimerkki omista arkipäiväisistä havainnoistani. Näin eräänä päivänä kadulla hieman resuisen oloisen nuoren miehen, joka oli kirjoittanut nahkatakkinsa selkämykseen: ”Totteleminen on ainoa rikos”. Jos olisin vanhan vallan edustaja, olisin taluttanut tuon nuorukaisen suoraa päätä poliisilaitokselle. Mutta jos olisin liikemies, olisin varmasti oivaltanut, että tuossapa nerokas iskulause; otanpa sen, ja valmistan takkeja liukuhihnakaupalla – varmasti myyvät hyvin.

Miksi siis vainota näitä erilaisia marginaaliryhmiä, kun heidän avullaan voi tehdä tukuittain rahaa. Erilaisuus ja moninaisuus eivät ole rahalle uhkatekijä vaan voimavara, joka auttaa sitä laajentamaan ja moninkertaistamaan mahtiaan.

Raha ja kapinalliset

Tällä tavoin siis rahan dialektiikka vanhan vallan marginalisoimisen ja poissulkemisen sijasta toimii myöntämällä ja sulauttamalla vastavoimat itseensä, kärjistyneimmillään se voi jopa asettua itse vastustamaan itseään ja tätä kautta kääntämään asetelmat edukseen. Ja ilmeisesti juuri tämän sallivuuden ja myöntämisen takia kapinointi on nykyään niin vähäistä. Monet ihmiset kokevat, että me olemme vihdoinkin siirtyneet vanhan vallan negatiivisesta ja väkivaltaisesta aikakaudesta uuteen inhimillisempään ja avoimempaan yhteiskuntaan.²

Toki kapinaliikkeitäkin vielä löytyy, kuten esimerkiksi kettutyöt ja heidän seuraajansa. Mutta nämäkin liikkeet toimivat ikään kuin yhteiskunnan ja vallan sisällä: raha ei marginalisoi ja karkota niitä yhteiskunnan laitamille. Se luo

»Raha muodostaa vanhan vallan pistemäisen ja kiinteän keskuksen sijasta monimutkaisen ja jatkuvasti muuttuvan suhdeverkoston, jonka keskuksat ovat hajaantuneet koko yhteiskuntaan ja pitävät ihmiset ja yhteiskunnan alituoisessa dynaamisen liikkeen tilassa.»

niille oman lokeron ja iskevän nimen tai voisiko jopa sanoa logon, esim. kettutyöt, asettaa ne julkisuuden valokeilaan ja julistaa, että on hyvä, että nuoret kapinoivat – meidän yhteiskuntamme on niin vapaa, että sillä on varaa sallia myös sitä itseään vastaan suunnattu kritiikki, rahavalta mainostaa. Tästä dialektiikasta löytyy hyvä esimerkki joitain vuosia sitten ilmestyneessä City-lehdessä olevasta K. Paakkasen haastattelusta.

Haastattelussa Paakkanen vastaa turkistarhauksen vastustajien Marimekkoon kohdistamaan kritiikkiin. Hän toteaa, että on hyvä, kun nuoret kapinoivat ja että nuorten suorastaan pitääkin kapinoida. Hän julistaa, että hän itsekin oli nuorena aina valmis marssimaan mielenosoituksissa ja nousemaan barrikaadeille. Kapinallisten syytöksistä hän sanoo, että vaikka ne ovatkin hänen mielestään aiheettomia, hän on kuitenkin mielellään maalitaulu ja uhri tässä asiassa, jos siitä vain on hyötyä eläimille, joita hänkin suuresti rakastaa.

Näin Paakkanen ei asetu vanhan vallan tavoin vastustamaan ”pahaa” vaan kääntää kuin Jeesus sille toisenkin posken, suostuu menemään ristille ja uhrautumaan kärsivien kettuparkojen puolesta. Tämä asenne kääntää koko asetelman ylösalaisin ja katkaisee nuorten kritiikiltä kärjen. Kyseessä on väärä syytös, jonka kiihkeät nuoret ovat hätäpäissään tehneet, mutta kuitenkin Paakkanen jaksaa suhtautua heihin ymmärtäväisesti ja suostuu jopa tahraamaan maineensa eläinrakkaustensa vuoksi. Lukijalle hahmottuu tästä kuva, että turkistarhauksen vastustajat ovat ajattelemattomia ja hyökkääviä ja Paakkanen taas ymmärtäväinen ja lempeä eläinten ystävä. Ja juuri tällä tempulla hän pelastaa maineensa ja kasvattaa suosiotaan entisestäänkin.

Ajatelkaamme, jos hän olisikin alkanut moittaa ja hyökätä nuoria vastaan. Silloin nämä olisivat varmasti iskeneet takaisin entistä kiivaammin ja saaneet vain uusia kannattajia riveihinsä; juuri asettumalla voimakkaasti syytöksiä vastaan Paakkanen olisi osoittanut, että hänellä ei ole puhtaita jauhoja pussissaan.

Haastattelun loppu silaa koko jutun kullalla Paakkasen täydelliseksi voitoksi. Haastattelun lopussa hän surkuttelee sitä, miten raha on pilannut niin monia asioita ja luonut vääriä ihanteita. Hän sanookin menettelevänsä Marimekon kanssa aivan toisin: ensin ihanteet ja sitten vasta raha, rahan on palveltava idealistisia ihanteita eikä toisinpäin.

Rahavallan ei enää tarvitse taistella miekoin ja keihäin ar-

vostelijoitaan vastaan vaan se riisuu heidät aseista ojentamalla heille ystävällisesti ja lempeästi kätensä ja vetämällä heidät mukaan.

Tämä rahavallan myönteisyyden retoriikan dialektiikka ilmenee myös siinä, että monissa yrityksissä ollaan luopumassa vanhasta jäykästä pyramidimallista ja siirtymässä uuteen avoimempaan verkkomalliin. Esimerkiksi Björn Wahlroos kuuluttaa Sampo Visio -lehdessä, että hänen johtamassaan Sampo-yhtiössä pyritään pois kaikista turhista titteleistä ja hierarkioista ja tilalle ovat tulossa tiimit, jotka perustuvat avoimeen vuorovaikutukseen johdon ja työntekijöiden välillä.

Mutta tämänkään taustalla ei ole niinkään pyyteetön ihmisrakkaus kuin huomio siitä, että ihmiset työskentelevät huomattavasti paremmin silloin kun he saavat ilmaista omia näkemyksiään ja viihtyvät työssään. Kuten jo aikaisemmin totesin, vanhan vallan pakottaminen ja uhkaileminen lietsoi kohteessaan vastahakoisuutta ja kapinamieltä ja näin heikensi työmoraalia ja -tehoa. Työnteko on tehokkaampaa ja laadukkaampaa kun tekijää kepillä pakottamisen sijasta palkitaan porkkanoilla, kun hän kokee toteuttavansa työssään ominta itseään eikä jostain kaukaa ja korkealta käskevän vallan intressejä.

Toki työläisiä uhkaillaan, vahditaan ja pannaan tekemään 14 tunnin työpäiviä minimipalkalla 1800-luvun kapitalismin tyyliin. Mutta näin menetellään kehitysmaissa, joihin monet yritykset ovat siirtäneet tehtaitaan. Idea on siinä, että nämä hikipajat sijaitsevat kaukana jumalan tai pitäisikö sanoa rahan selän takana ja näin poissa silmistä. Rahavalta ei kerskaile ja mainosta väkivaltaisuuttaan vaan ovelasti pyrkii kätkemään sen rahan hymyilevien kasvojen taakse.³

Globalisaatio

Rahan valtapyrkimykset huipentuvat globalisaatioissa josta nykyään niin paljon puhutaan, eri tavoin ja eri näkökulmista. Globaalit pyrkimykset seuraavat suoraan rahan olemuksesta, rakenteesta, eivätkä näin ole sille mitään ulkoisia ja satunnaisia ilmiöitä. Vanha valta, vaikka pyrki laajentamaan aktiivisesti reviiriään sekkin, ei ollut rakenteellisesti globaalia luonteeltaan. Koska vanha valta jakoi aina todellisuuden kahtia, se ei pystynyt saavuttamaan maailmanlaajuista hallintoa. Vanha valta asetti aina itselleen vastakohtan, ja näin se ei rajannut ainoastaan vastustajiaan vaan myös itsensä näiden kautta. Sillä oli aina jokin tiukasti rajattu maailmankatsomus, oli se sitten kristinusko tai jokin muu, ja näin se sulki ulkopuolelleen kaikki muut maailmankatsomukset.

Mutta rahan laita on toisin. Koska raha imee kaiken itseensä eikä tee rajauksia eri maailmankatsomusten välille, se väistämättä pyrkii laajentumaan ja leviämään jättiläismäiseksi verkostoksi, johon se yrittää kutoa koko maailman. Ainoat ihmiset tai ihmisryhmät, jotka raha pudottaa verkoistaan pois, ovat niitä, joilla ei ole rahaa ja jotka eivät voi tai halua sitä itselleen kerätä.

Samoin raha ottaa myös globalisaation vastustajat huomiansa; se ei kiellä eikä torju globalisaation vastustajia, vaan osoittaa voimansa ja panteisminsa hyväksymällä myös heidät, laittamalla heidän kirjoituksensa ja kirjansa kiertoon, ja näin se kasvattaa mahtiaan ja rikkauttaan entisestäänkin.

Tietysti rahavalta edellyttää ja vaatii, että heidän kirjoituksensa ovat taitavasti ja huolella laadittuja ja että heissä

on tietynlaista karismaa ja glamouria, joka vetoaa ihmisiin ja vauhdittaa kirjoitusten myyntiä.

Hyvä esimerkki tästä on tuo uudeksi Marxiksi aateloitu Naomi Klein. Hänen läpimurtoteostaan *No Logo* on myyty valtavia määriä, ja eri suuryritykset kutsuvat häntä tavan takaa luennoimaan tilaisuuksiinsa. Mutta miten paljon tässä painaa hänen teoksensa puhtaasti sisällöllinen puoli: hänen terävä kapitalismin kritiikkensä ja se, että hän nostaa esiin suuryritysten kehitysmaissa käyttämät julmat tavat kohdella tehtaiden työntekijöitä. Piilekö hänen suosionsa salaisuus enemmänkin hänen elävässä, värikkäässä ja svengaavassa kirjoitustyyliinsä sekä hänen miellyttävässä, kiltin pyöreäposkisessa ulkoisessa olemuksessaan, joka ei pelota ja luo kuvaa hämärästä ja aggressiivisesta katutason kapinallisesta.

Tästä kaikesta nousee hankala kysymys: miten rahavaltaa voidaan horjuttaa ja purkaa, kun sen vastustaminen vain näyttää vahvistavan sen asemia ja otetta ihmisistä?

Viitteet

1. Naistutkimusta opiskelleena en voi olla huomauttamatta, että vanhaa ja uutta valtaa on helppo tulkita myös sukupuolisesti. Vanha valta on kaikessa jäyhyydessään, jyrkkyydessään ja kielteisyydessään syvästi miehistä luonteeltaan. Uusi valta taas ilmentää virtaavuudessaan, taipuisuudessaan ja myönteisyydessään piirteitä, jotka on perinteisesti liitetty feminiinisyyteen.
Tämä huomio on mielestäni tärkeä erityisesti sen vuoksi, että monet ovat ihmetelleet sitä, miksi naiset jatkuvasti nousevat yhteiskunnassamme johtaviin aseisiin, vaikka yhteiskuntamme koko ajan rahavaltaistuu. Jos oletamme perinteiseen tapaan, että raha on luonteeltaan miehistä, ”kovaa ja kylmää”, kuten sanonta kuuluu, näyttää oudolta ja ristiriitaiselta, että naiset kuitenkin nousevat joka puolella esiin. Mutta esittämäni rahatulkinnan valossa tämä on aivan loogista. Jos nykyinen meno jatkuu, tulevaisuus on ilman muuta naisten sekä tietysti myös niiden miesten, jotka osaavat ilmentää ja käyttää hyväkseen naisellisia olemuspuoliaan.
2. Toki vanha valta kummittelee vieläkin keskuudessamme. Hyvä esimerkki tästä on jatkuvasti kiihtyvä taistelu huumeita vastaan, missä käytetään jopa sensuuria, kuten Vappu Taipaleen tapaus osoitti. Mutta juuri tämä huumeiden nostaminen keskelle julkisuuden valokeilaa antaa selkeän hahmon asialle ja näin provosoi entisestäänkin nuorten kiinnostusta huumeisiin: kielletty hedelmä on maukkaain hedelmä, ajattelevat monet nuoret ja tarttuvat piikkiin. Näin ollen ei ole mikään sattuma, että nuorten huumeiden käyttö kiihtyy yhtä jalkaa tämän huumekohun myötä.
3. Kuten tästä näkyykin, en halua erottaa jyrkästi rahavaltaa ja vanhaa valtaa toisistaan ja asettaa niitä toisiaan vastaan. Silloinhan syyllistyisin rahavallan rajaamiseen. Nähdäkseni rahavalta osoittaa avoimuutensa ja joustavuutensa juuri siinä, että se ei torju myöskään vanhaa valtaa. Se imee ja sulauttaa itseensä myöskin vanhan vallan ja sen tehokkaiksi havaitut ”machiavelliset” vallan anastamis- ja vahvistamismenetelmät. Rahavalta ei vain rajoitu ja samastu näihin verisiin menetelmiin vaan käyttää niitä vapaasti ja suvereenisti aina tilanteen mukaan ja tilanteen vaatiessa. Rahavallan suhdetta vanhaan valtaan voisi havainnollistaa vanhan dialektisen metaforan avulla: rahavalta on kuin spiraalin uusin ja uloin kehä ja kierros, joka säilyttää ja sisällyttää itseensä kaikki aikaisemmat kehät ja kierrokset sen sijaan että sulkisi ne ulkopuolelleen.